

УДК 159.922.736

DOI 10.26697/9786177089000.2017.73

© Гіль Л. А., 2017

Гіль Людмила Анатоліївна

Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад № 123
комбінованого типу Харківської міської ради»**СТІЙКІСТЬ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА
ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ**

У статті розглядається питання розвитку навчально-пізнавальних інтересів молодших школярів у сучасному світі. Акцентуються стрімкі зміни, які відбулися у світі за останні десятиріччя, та їх вплив на розвиток дітей дошкільного та шкільного віку. Досліджується стійкість та зміст навчально-пізнавальних інтересів молодших школярів. У більшості учнів переважають розважальні інтереси, або широкі, не сфокусовані інтереси. Формулюються педагогічні завдання: через підтримку (але ні в якому разі не пригнічення) розважальних інтересів формувати в учнів навчально-пізнавальний інтерес, застосовуючи у навчальних ситуаціях ігрове моделювання, практичні вправи, використовуючи сучасні технічні засоби, звертаючись до аналізу пізнавальних мультиплікаційних фільмів і т.д.

Ключові слова: *інтерес, навчально-пізнавальні інтереси, молодший шкільний вік, стійкість інтересів, зміст інтересів.*

Проблема, її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. З розвитком інформаційних технологій, інтернет-комунікацій та різних технічних приладів (ПК, планшетні комп'ютери, смартфони і т.п.) предметно-соціальне середовище розвитку дитини зазнає значних змін. Дослідження психологів останніх років показали, що сучасні молодші школярі стали більш обізнаними, ерудованими, розкутими, ніж їх однолітки минулих поколінь, але так само для них характерні такі полярні прояви, як: доброта і егоїзм, колективне і індивідуальне, бравада і страх одночасно. Найбільш часта проблема, яка трапляється у дітей молодшого шкільного віку – дисгармонійний розвиток. Це відставання в розвитку емоційно-вольової сфери (діти інфантильні, несамостійні) на тлі розвинуеного за віком інтелекту. Вже, вступаючи до школи, першокласник виказує інтереси до різних сфер дійсності. Отримавши змогу оперувати великою кількістю інформації, грати та самому

обирати різноманітні напрями гри, сучасні першокласники мають дуже велике коло інтересів, видозмінене коло. Так, завданням педагога стає, перш за все, перетворення цих інтересів на навчально-пізнавальні, зосереджені на навчальному матеріалі.

У питанні щодо класифікації інтересів, особливо за їх змістом, між дослідниками цієї проблеми немає спільної думки. Більшість з них визначає інтерес як пізнавальну спрямованість або пізнавальне ставлення до певного предмета (в широкому розумінні). Пізнавальний інтерес являє собою основу розвитку схильностей учнів, а отже, і їх професійного спрямування. Інтерес являє собою важливу спонукальну силу до учіння, до оволодіння основами наук, важливий засіб навчання.

Аналіз публікацій (виділення невіршених проблем).

Проблема інтересу привертала до себе увагу видатних педагогів та психологів (Я. Коменського, К. Ушинського, Г. Щукіної, Н. Бібік, О. Киричук, О. Савченко та інших).

Також проблема навчально-пізнавального інтересу розкривається у роботах психологів, які працювали над розробкою та вдосконаленням так званої системи розвивального навчання (В. Давидов, О. Дусавицький, Є. Заїка, В. Репкін, Н. Репкіна та інші).

Особливістю пізнавального інтересу є його здатність збагачувати й активізувати процес не тільки пізнавальної, але і будь-якої іншої діяльності людини, оскільки пізнавальне першоджерело є в кожній з них. У професійній діяльності людина, використовуючи предмети, матеріали, інструменти, способи, має потребу в пізнанні їхніх властивостей, у вивченні наукових основ сучасного виробництва, в осмисленні процесів раціоналізації праці, у знанні технології того чи іншого виробництва. Будь-який вид людської діяльності містить у собі пізнавальне першоджерело, пошукові творчі процеси, які сприяють перетворенню дійсності. Будь-яку діяльність людина, збагачена пізнавальним інтересом, робить з більшою пристрасстю, ефективно.

Пізнавальний інтерес взаємодіє з такими особистісними властивостями людини як активність, самостійність, під впливом яких він сам розвивається і сприяє розвитку цих властивостей. У педагогіці пізнавальному інтересу надано своє визначення: це виборча спрямованість особистості, звернена до сфери пізнання, її предметної сторони і самого процесу оволодіння знаннями.

Своєрідність пізнавального інтересу полягає в тенденції людини, що володіє пізнавальним інтересом, заглиблюватися в суть пізнаваного, а не бути на поверхні явищ. Пізнавальний інтерес становить найважливіший мотив навчання, який лежить в основі позитивного ставлення учнів до школи, до знань, який спонукає вчитися з бажанням.

Ціль статті – аналіз змісту й стійкості навчально-пізнавальних інтересів сучасних молодших школярів.

Виклад основного матеріалу, обґрунтування результатів дослідження. Для дослідження змісту навчально-пізнавальних інтересів була використана методика «Альтернативних творів». Школярам слід було написати твір за одною із запропонованих тем:

- 1) Що я знаю про слово.
- 2) Що я знаю про математику.
- 3) Чим я люблю займатися.
- 4) Мій вихідний день.

Для дослідження стійкості пізнавальних інтересів сучасних школярів було використано методику написання твору «Що таке людина» за О. К. Дусавицьким, який зазначав: «найважливіший показник навчально-пізнавального інтересу – прояв інтересів поза навчальною ситуацією, чи є у дітей прагнення до самостійного розширення та поглиблення знань в тій чи іншій області» [1].

У дослідженні взяли участь учні молодших класів середніх загальноосвітніх шкіл м. Харкова загальною кількістю 68 осіб.

В ході дослідження були виявлені наступні показники, які наведено нижче (див. рис. 1).

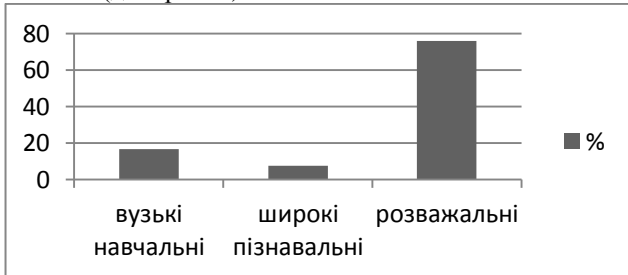

Рис. 1. Відсоток представленості інтересів молодших школярів

Ми бачимо, що у сучасних молодших школярів переважають розважальні інтереси (75,5%), на другому місці – узькі навчальні (16,6%) й майже не виражені – широкі пізнавальні інтереси (7,5%). Так, переважаючими інтересами молодших школярів є саме розважальні інтереси, не пов'язані з навчанням. Тобто ведучою діяльністю дітей залишається ігрова діяльність, її трансформація у навчальну не відбувається. При цьому також треба враховувати вік сучасних молодших школярів. Зважаючи на «розвиненість» дітей, їх досить ранні вміння рахувати, писати й читати, у психічному плані вони залишаються не готовими до нової ситуації розвитку. Тому завданням вчителя першокласників є вірна адаптація дитини до навчальної діяльності з урахуванням особливостей розвитку інтересів школярів. Менше 20% учнів виявляються готовими до навчання, це

переважно ті, які обрали коло своїх інтересів, та воно співвідноситься з навчальною діяльністю у межах шкільного навчання. Лише 7,5% учнів мають широкі пізнавальні інтереси, що є сприятливою умовою для розвитку саме навчально-пізнавального інтересу й гармонійного проходження кризи семи років.

У дослідженні стійкості навчально-пізнавальних інтересів надійна оцінка може бути отримана шляхом аналізу знань дітей щодо того предмету, який спеціально не вивчається (або майже не вивчається) в початковій школі, але з уявленнями про який, представленими в тій чи іншій формі, діти постійно стикаються у своєму повсякденному житті. Саме аналіз твору на тему «Що таке людина» дає нам змогу дати оцінку стійкості навчально-пізнавального інтересу.

Всі діти в тій чи іншій мірі впоралися з поставленим завданням. Всі твори були схожі за такими параметрами: діти спочатку намагалися дати визначення поняттю, вони писали «Людина – це істота, яка...», «Людина – це живий організм, що може...», «Людина – це особа, яка...». Потім вони виокремлювали особливі ознаки, такі як харчування, розмноження, розвиток і т.д. У багатьох творах діти відзначали, чим людина відрізняється від тварини – ні хутра, ні хвоста... Їх мовлення було позбавлене науковості і складних слів, проте вони демонстрували широкі знання щодо поставленого питання.

Висновки, перспективи. Отже, можна зробити висновок, що сучасні школярі не позбавлені пізнавальних інтересів, проте їх коло видозмінене та не завжди відповідає вимогам школи. У більшості учнів переважають розважальні інтереси, або широкі, не сфокусовані інтереси. Вони ще не набули вміння спрямовувати їх в одному, наприклад, навчальному напрямку. Тому перед педагогами молодших класів постає завдання – через підтримку (але ні в якому разі не пригнічення) розважальних інтересів формувати в учнів навчально-пізнавальний інтерес, застосовуючи у навчальних ситуаціях ігрове моделювання, практичні вправи, використовуючи сучасні технічні засоби, звертаючись до аналізу пізнавальних мультиплікаційних фільмів і т.д.

Література

1. Дусавицький О. К. Діагностика розвитку особистості молодшого школяра / О. К. Дусавицький, М. В. Розен. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 216 с.
2. Давыдов В. В. О понятии развивающего обучения / В. В. Давыдов. – Томск: «ПЕЛЕНГ», 1995. – 144 с.
3. Репкина Г. В. Оценка уровня сформированности учебной деятельности: В помощь учителю начальных классов / Г. В. Репкина, Е. В. Заика. – Томск: «ПЕЛЕНГ», 1993. – 61 с.

Людмила Гиль. Стойкость учебно-познавательных интересов младших школьников как психолого-педагогическая проблема современности.

В статье рассматривается вопрос развития учебно-познавательных интересов младших школьников в современном мире. Акцентируются стремительные изменения, которые произошли в мире за последние десятилетия, и их влияние на развитие детей дошкольного и школьного возраста. Исследуется устойчивость и содержание учебно-познавательных интересов младших школьников. У большинства учеников преобладают развлекательные интересы, или широкие, не сфокусированные интересы. Формулируются педагогические задачи: через поддержку (но ни в коем случае не подавление) развлекательных интересов формировать у учащихся учебно-познавательный интерес, применяя в учебных ситуациях игровое моделирование, практические упражнения, используя современные технические средства, обращаясь к анализу познавательных мультипликационных фильмов и т. д.

Ключевые слова: *интерес, учебно-познавательные интересы, младший школьный возраст, устойчивость интересов, содержание интересов.*

Lyudmila Gil. Stability of educational and cognitive interests of junior schoolchildren as a psychological and pedagogical problem of modernity.

The article deals with the development of educational and cognitive interests of junior pupils in the modern world. The rapid changes that have taken place in the world over the past decades are accentuated. Their impact on the children development in preschool and school age is considered. The stability and content of educational and cognitive interests of junior pupils are researched. Most pupils have entertainment interest, or broad, non-focused interests. The pedagogical tasks are formulated – supporting entertainment interests, using the games modeling, practical exercises, modern technical tools, analyzing multiplication films, teacher may forming educational and cognitive interests of pupils.

Keywords: *interest, educational and cognitive interests, junior schoolchildren, interest stability, interest content.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 02.10.2017

Інформація про автора:

Гіль Людмила Анатоліївна – практичний психолог, Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад № 123 комбінованого типу Харківської міської ради».